

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎี

ทฤษฎีที่สำคัญและนิยมใช้สำหรับการอธิบายภาวะมีงานทำ และการว่างงานในทางเศรษฐศาสตร์มี 3 ทฤษฎี

2.1.1 ทฤษฎีการมีงานทำ

1) ทฤษฎีการจ้างงานของสำนักคลาสสิก (The classical theory of employment) ทฤษฎีนี้ให้ความสนใจเรื่องการมีงานทำเต็มที่ (full employment) ซึ่งโดยความหมายคือ ภาวะการนำปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในขณะนั้นมาใช้ในกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่สามารถทำงานได้จะมีงานทำทุกคน และยินดีทำงาน ณ อัตราค่าจ้างขณะนั้น สมมติฐานสำคัญของทฤษฎีนี้คือ ในขณะหนึ่งขณะใดระบบเศรษฐกิจจะอยู่ในภาวะสมดุล ณ ระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่เสมอ การว่างงานอาจเกิดขึ้นได้แต่ก็เพียงชั่วคราวสามารถแก้ไขได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินนโยบายแต่อย่างใด

2) ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคของสำนักเคนส์ (John Mynard Keynes) ทฤษฎีนี้ได้รับการยอมรับมากกว่าทฤษฎีแรก เพราะสามารถใช้ในระบบเศรษฐกิจที่มีการจ้างงานเต็มที่ และที่มีการว่างงาน ความเชื่อที่สำคัญของทฤษฎีนี้มีว่า การจ้างงานเต็มที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ต้องอาศัยนโยบายที่เหมาะสมช่วย จึงจะทำให้เกิดการจ้างงานเต็มที่ โดยทั่วไปแล้วเศรษฐกิจมักจะอยู่ต่ำกว่าระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่ สมมติฐานของทฤษฎีนี้อยู่ที่ว่า การว่างงานเกิดขึ้นได้เสมอถ้าไม่แก้ด้วยนโยบายแล้วระบบเศรษฐกิจอาจอยู่ในภาวะการจ้างงานไม่เต็มที่เรื่อยไปก็ได้

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีอื่นๆ ที่น่าสนใจอีก เช่น ทฤษฎีดีมานด์ และซัพพลายของแรงงาน (theory of demand for and supply of labor) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนผลผลิตกับปัจจัยที่เป็นแรงงาน ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรง คือ จำนวนผลผลิตเปลี่ยนแปลงตามระดับการจ้างงาน ส่วนอีกทฤษฎีหนึ่งคือ theory of aggregate demand โดยเนื้อหาที่สำคัญกล่าวถึงการว่างงานโดยไม่สมัครใจ เป็นการวางแผนโดยไม่ได้มีสาเหตุมาจากดีมานด์ต่อแรงงานที่มีไม่มากพอเท่านั้น แต่ยังมีสาเหตุมาจากดีมานด์รวม (aggregate demand) ที่มีไม่มากพอด้วย หรือมีผลผลิตมากเกินไป (over production)

2.1.2 ทฤษฎีการว่างงาน

แนวคิดเกี่ยวกับการว่างงาน และการแก้ไขปัญหาการว่างงาน (อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม, 2541) คือ

สิ่งที่มีมักจะพบเห็นเสมอคือ ประชากรส่วนหนึ่งในประเทศไม่มีงานทำ ภาวะที่บุคคลซึ่งมีความสามารถในการทำงานและประสงค์จะทำแต่ไม่มีงานทำให้เรียกว่า “ภาวะการว่างงาน (unemployment)” การว่างงานนั้นมีอะไรเป็นสาเหตุในระบบเศรษฐกิจ และปัญหาดังกล่าวจะแก้ไขได้อย่างไร

(1) ประเภทของการว่างงาน

การว่างงานสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1.1) การว่างงานชั่วคราว (friction unemployment) หมายถึง การที่บุคคลไม่มีงานทำเพียงในช่วงระยะเวลาสั้นๆ การว่างงานชั่วคราวอาจเกิดขึ้นเนื่องจากแรงงานขาดข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับงาน จึงไม่ทราบว่าที่ใดมีงานทำ หรือแรงงานอยู่ระหว่างการแสวงหางานที่ดีที่สุด (best job) สำหรับตนเอง ถ้าแรงงานยอมรับงานอะไรก็ได้ซึ่งเป็นงานแรกที่ได้ (first job they find) แรงงานก็จะมีการจ้างงาน หรือแรงงานกำลังอยู่ระหว่างการโยกย้ายไปทำงานในแหล่งใหม่ หรือแรงงานกำลังอยู่ระหว่างการนัดหยุดงานเพื่อเรียกร้องค่าแรงเพิ่มขึ้น ฯลฯ การว่างงานชั่วคราวเป็นปัญหาการว่างงานที่ไม่รุนแรงนัก การว่างงานประเภทนี้สามารถบรรเทาได้โดยการปรับปรุงเกี่ยวกับเรื่องของข่าวสารเกี่ยวกับงาน หรือการจัดงานนัดพบแรงงาน (job fairs)

(1.2) การว่างงานอันเนื่องมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (structural unemployment) หมายถึงการว่างงานซึ่งเกิดขึ้นจากการที่แรงงานไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เช่น การที่โรงงานมีการนำเอาเครื่องจักรแบบอัตโนมัติมาใช้แทนแรงงาน ทำให้ความต้องการแรงงานลดน้อยลง เป็นต้น หรือเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในรสนิยมของผู้บริโภค เช่น การที่ผู้บริโภคหันมานิยมใช้สินค้าพลาสติก อาจทำให้อุตสาหกรรมอื่นใช้ทดแทนกันได้เช่น เหล็ก สังกะสี ต้องลดการผลิตลง ทำให้คนงานในอุตสาหกรรมเหล่านี้เกิดการว่างงาน หรือเป็นผลเนื่องมาจากการที่ความรู้ความชำนาญของคนไม่ได้มีการปรับปรุงให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของลักษณะงาน ฯลฯ การว่างงานอันเนื่องมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นมาจากการที่คนงานขาดความรู้ความชำนาญสามารถแก้ไขได้โดยการจัดโครงการเพื่อทำการฝึกอบรมคน

(1.3) การว่างงานอันเนื่องมาจากวัฏจักรทางเศรษฐกิจ (cyclical unemployment) หมายถึงการว่างงานซึ่งเกิดขึ้นจากภาวะเศรษฐกิจอยู่ในช่วงหดตัว (recession period) หรือภาวะเศรษฐกิจอยู่ในระยะตกต่ำ (depression period)

(2) นโยบายการแก้ไขปัญหาการว่างงาน

การแก้ไขปัญหาการว่างงาน ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการว่างงานที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากวัฏจักรของเศรษฐกิจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นว่าการว่างงานอันเนื่องมาจากวัฏจักรเศรษฐกิจเกิดหดตัวหรือตกต่ำ เมื่อเป็นเช่นนี้การแก้ไขปัญหาการว่างงานดังกล่าวจะสามารถกระทำได้โดยการเพิ่มอุปสงค์รวมของระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ การพยายามทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของประชาชน (C) และ/หรือค่าใช้จ่ายในการลงทุน (I) และ/หรือค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการของรัฐบาล (G) และ/หรือมูลค่าสุทธิจากการค้าต่างประเทศ (X-M) มีจำนวนสูงขึ้น รัฐบาลซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาการว่างงานสามารถกระตุ้นให้อุปสงค์รวมของระบบเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นได้โดยการใช้นโยบายการเงินและนโยบายการคลังดังนี้คือ

(2.1) นโยบายการเงิน การใช้นโยบายการเงินแบบขยายตัว (expansionary monetary policy) จะส่งผลทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินของเงินตรา ระดับอัตราดอกเบี้ยจะลดต่ำลง ซึ่งจะมีผลชักจูงให้ผู้ผลิตหันมาลงทุนกันมากขึ้น ส่งผลทำให้รายได้ประชาชาติขยายตัว การขยายตัวของรายได้ประชาชาติจะทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของประชาชนเพิ่มสูงขึ้น เมื่อประชาชนบริโภคมากขึ้น การผลิตก็จะขยายตัว เป็นผลทำให้การว่างงานมากขึ้นด้วย กล่าวโดยสรุปได้ว่าการใช้นโยบายการเงินแบบขยายตัวจะช่วยทำให้ปัญหาการว่างงานบรรเทาลงได้

(2.2) นโยบายการคลัง ใช้นโยบายการคลังแบบขยายตัว (expansionary fiscal policy) คือ นโยบายการคลังที่เพิ่มปริมาณรายจ่ายและลดภาษี เป็นการใช้งบประมาณแบบขาดดุล เป็นการยก ระดับรายจ่ายมวลรวมของระบบเศรษฐกิจ เพราะนอกจากการจ่ายรัฐบาลจะเพิ่มขึ้นแล้ว การลดภาษียังมีผลให้รายจ่ายในภาคเอกชนเพิ่มสูงด้วย การดำเนินนโยบายการคลังดังกล่าวทำให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัว การจ้างงานและรายได้ประชาชาติจะเพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลใช้นโยบายการคลังแบบขยายตัวในกรณีที่เกิดขึ้นภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รายจ่ายมวลรวมของระบบเศรษฐกิจมีไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดภาวะจ้างงานเต็มที่ไว้ หรือกล่าวโดยสรุปได้ว่าการใช้นโยบายการคลังแบบขยายตัวจะช่วยทำให้ปัญหาการว่างงานบรรเทาลงได้

2.1.3 การจ้างงาน (Employment)

จุฑา มนต์ไพบุลย์ (2537) ได้ให้ความหมายการจ้างงานหรือการมีงานทำไว้ว่า การที่บุคคลมีงานทำและมีรายได้ตอบแทนจากการทำงาน ไม่ว่าจะรายได้นั้นจะเป็นค่าจ้างหรือผลตอบแทนในรูปอื่นๆ ในทางทฤษฎีการวัดระดับการจ้างงานสามารถที่จะทราบได้จากดุลยภาพของอุปสงค์

และอุปทานแรงงาน คือ เมื่ออุปสงค์เท่ากับอุปทานแรงงานจะทำให้ทราบอัตราค่าจ้างดุลยภาพและระดับการว่าจ้างงานดุลยภาพ

ในทางปฏิบัติการวัดระดับการจ้างงานมักจะทำโดยการสำรวจเพื่อตรวจนับจำนวนบุคคลที่มีงานทำ และมีรายได้ โดยปกติการสำรวจสอบถามจะกระทำในกลุ่มบุคคลที่อยู่ในกองกำลังแรงงาน บุคคลที่จะมานับว่าเป็นผู้มีงานทำจะต้องเป็นผู้มีลักษณะดังนี้

(1) กำลังมีงานทำ คือ กำลังทำงานในระหว่างสัปดาห์ที่ทำการสำรวจ มีรายได้หรือผลตอบแทนจากการทำงานนั้น หรือ

(2) มีงานทำแต่ไม่ได้ทำงานในเวลาทำการสำรวจ คือ บุคคลที่มีงานทำแล้ว แต่ไม่ได้ทำงานในสัปดาห์ที่ทำการสำรวจ เพราะอยู่ระหว่างลาพักชั่วคราว วันหยุด นัดหยุดงาน ฯลฯ

สำหรับในประเทศไทยนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ให้คำนิยามสำหรับผู้มีงานทำไว้ว่า คือ ผู้มีงานทำหมายถึงบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป และในสัปดาห์ทำการสำรวจเป็นผู้มีลักษณะดังนี้

(2.1) ทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยได้รับค่าจ้างเงินเดือน ผลกำไร เงินปันผล หรือค่าตอบแทนที่มีลักษณะอย่างอื่นสำหรับผลงานที่ทำเป็นเงินสด หรือสิ่งของ

(2.2) ไม่ได้ทำงานเลย แต่ยังคงมีตำแหน่งหน้าที่การงาน ธุรกิจในไร่นานเกษตรของตนเอง และหยุดงานชั่วคราวจากสาเหตุบางประการ

(2.3) ทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยไม่ได้รับค่าจ้างในวิสาหกิจ หรือไร่นานเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน หรือของสมาชิกในครัวเรือน

อย่างไรก็ตาม การมีงานทำจำแนกตามประเภทต่าง ๆ คือ

(1) การมีงานทำจำแนกตามอุตสาหกรรม ประกอบด้วย สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ การล่าสัตว์ และการประมง สาขาการขุดแร่โลหะและอโลหะ สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม สาขาการก่อสร้าง ซ่อมและรีดร้อนทำลาย สาขาการสาธารณสุข และการสาธารณสุข สาขาพาณิชยกรรม สาขาการขนส่ง คลังสินค้า และการคมนาคม สาขาบริการ และสาขากิจการที่ระบุไม่แน่ชัดหรือไม่ทราบ

(2) การมีงานทำจำแนกตามอาชีพ ประกอบด้วย ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน ผู้ปฏิบัติงานบริหารธุรกิจ และจัดดำเนินการ ผู้ปฏิบัติงานอาชีพเสมียน ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า และเกษตรกร ชาวประมง ผู้ล่าสัตว์ คนตัดทอนซักลากไม้ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน ผู้ทำงานเหมืองแร่ ผู้ต่อย้อยยหิน และผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการขนส่งและการคมนาคม ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกรซึ่งมิได้

จำแนกไว้ในหมวดอื่น ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับบริหาร การกีฬา และการเล่นต่าง ๆ และคนงานซึ่งมิได้จำแนกไว้ในหมวดอื่น ๆ

(3) การมีงานทำจำแนกตามสถานภาพทำงาน ประกอบด้วย นายจ้าง (employer) ลูกจ้างรัฐบาล (government employee) ลูกจ้างเอกชน (private employee) ผู้มีงานส่วนตัว (own account worker) และผู้ทำงานให้แก่ครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง (unpaid family worker)

อย่างไรก็ตาม จูฮา มนต์ไพบูลย์ (2537) ได้สรุปว่า การมีงานทำตามสถานภาพทำงานมักเปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในระบบเศรษฐกิจที่ยังด้อยพัฒนา ธุรกิจส่วนใหญ่มักมีขนาดเล็ก โดยเฉพาะธุรกิจในสาขาเกษตรกรรม ผู้มีงานทำส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป สาขาอุตสาหกรรม การผลิต และการบริการมีบทบาทต่อเศรษฐกิจมากขึ้น ธุรกิจต่าง ๆ จะขยายตัวเป็นการประกอบการขนาดใหญ่ ดังนั้นอัตราส่วนของผู้มีงานทำในฐานะนายจ้าง และในฐานะลูกจ้างคนงานของธุรกิจเอกชนในระบบสาขาจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

จากทฤษฎีหรือแนวคิดที่กล่าวถึงข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าการว่างงานในปัจจุบันของแรงงานในประเทศเกิดขึ้นเพราะวัฏจักรของเศรษฐกิจ ทำให้อุปสงค์แรงงานในตลาดแรงงานลดน้อยลง ดังนั้นการใช้นโยบาย หรือการปรับเปลี่ยนปัจจัยต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างแรงงาน จะสามารถทำให้ตลาดมีงานเพื่อรองรับแรงงานเข้าสู่ระบบ ด้วยเหตุดังกล่าวผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาว่าปัจจัยใดที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหการว่างงานในสภาพเศรษฐกิจแบบปัจจุบัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2523) ได้ทำการศึกษามูลเหตุสำคัญของการว่างงานของผู้มีการศึกษาระดับกลาง และระดับสูง สรุปได้ 3 ประการ คือ 1) เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในอัตราที่สูงในช่วง 10-20 ปี ที่ผ่านมาเป็นผลให้จำนวนประชากรในวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นดังกล่าวทำให้รัฐบาลต้องขยายสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อรองรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับระบบการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาเป็นระบบที่ไม่เสร็จสิ้นในตัวเองจึงทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับกลางและระดับสูงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานติดตามมา 2) เนื่องจากขาดการวางแผนการผลิตและการใช้กำลังคนไม่สมดุลกัน โดยเฉพาะการผลิตนักเรียน นักศึกษา ของสถาบันการศึกษาระดับกลาง และระดับสูงไม่สอดคล้องกับความต้องการด้านกำลังคนของประเทศ คือมุ่งเฉพาะเป้าหมายทางด้านปริมาณ

เท่านั้น มิได้คำนึงถึงการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาบางสาขาวิชาเกินความต้องการ และ 3) เนื่องจากบุคลากรผู้มีการศึกษายังไม่กระจายไปในท้องถิ่นที่ห่างไกล มักจะมุ่งหางานทำในเขตกรุงเทพฯ หรือในเมืองใหญ่ๆ มากกว่าที่จะยอมไปอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล

วัฒนา อิศรางกูล ณ อยุธยา (2532) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในส่วนที่เกี่ยวกับภาวะการมีงานทำและการว่างงานของบัณฑิต สรุปได้ว่า การที่ปริมาณการผลิตกำลังแรงงานระดับสูง มีจำนวนเกินความต้องการในตลาดแรงงานและมีผลทำให้เกิดการว่างงานของผู้มีการศึกษาก็เนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษานั้น มิได้เป็นไปเพื่อสนองความต้องการกำลังในทางการปฏิบัติงานเพื่อผลทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ยังมีมุ่งที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาระดับสูงแก่ชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ เพื่อสนองความต้องการทางสังคมด้วยเช่นกัน และส่วนใหญ่ในสมัยแรกนั้น ก็มักจะผลิตกำลังคนเพื่อสนองความต้องการของภาครัฐบาลหรือรัฐบาลรวมทั้งเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนกำลังในบางสาขาวิชาอีกด้วย จากปริมาณการผลิตบัณฑิตที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัณฑิตในสาขาสังคมศาสตร์ แต่ในขณะที่เดียวกันอัตราการจ้างงานภาครัฐบาลกลับ ถูกจำกัดตัวลง และการจ้างงานในภาคเอกชนก็ไม่ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเพียงพอที่จะดูดซับแรงงานบัณฑิตได้ในปริมาณที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน อันเป็นผลมาจากปัญหาโครงสร้างการผลิต การใช้เทคโนโลยีและอื่นๆ อีกทั้งบัณฑิตส่วนใหญ่ก็ยังไม่นิยมหรือยังไม่สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวได้อีกด้วย สำหรับสาขาวิชาการศึกษาที่ประสบปัญหาการว่างงานในอัตราสูงและอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ สาขาวิชาสังคมพฤติกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศาสนา และเทววิทยา ศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู และในทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ก็มีอัตราว่างงานสูงรองลงมาเช่นเดียวกัน ซึ่งก็ได้มีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการจ้างงานเอาไว้ เช่น การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยพยายามให้หลักสูตรนั้นผลิตกำลังคนให้ประกอบอาชีพได้กว้างขวางขึ้นและยืดหยุ่นมากขึ้น และให้มีการเน้นทัศนคติในการประกอบอาชีพ อีตระ รวมทั้งมีการพัฒนาระบบและแนวอาชีพในสถาบันการศึกษาเหล่านี้ เป็นต้น นอกจากนี้ก็ต้องมีการปรับปรุงในด้านคุณภาพของบัณฑิต และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของนายจ้าง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน สำหรับนายจ้างภาครัฐและเอกชน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542) ได้ทำการสำรวจการทำงานและการว่างงานของกำลังคนระดับกลางและระดับสูง พ.ศ. 2542 (ผู้สำเร็จการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2540) พบว่า เฉพาะ

ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีว่างงานร้อยละ 21.2 และเตรียมศึกษาต่อ ร้อยละ 4.6 ผู้ที่ได้งานนั้นส่วนใหญ่หรือร้อยละ 71.5 ได้ทำงานในอาชีพที่ใช้วิชาชีพ วิชาการและที่เกี่ยวข้อง ผู้จบการศึกษาที่มีงานทำส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพในกิจการหรืออุตสาหกรรมหลัก 3 ประเภท ได้แก่ อุตสาหกรรมสาขาบริการ อุตสาหกรรมหัตถกรรม และพาณิชยกรรม ร้อยละ 62.9 12.8 และ 14.3 ตามลำดับ มีรายได้จากการทำงานมากกว่า 10,000 บาทขึ้นไปร้อยละ 30.5 และมีรายได้ 6,000-6,999 บาท ร้อยละ 24.6 ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและยังว่างงาน พบว่า ร้อยละ 93.5 กำลังหางานทำ ร้อยละ 6.5 ไม่หางานทำ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541, 2542) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่มีต่อภาวะการทำงาน การว่างงาน และการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยอาศัยข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร รอบที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ และรอบที่ 3 เดือนสิงหาคม 2541 ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอัตราผู้มีงานงานในเดือนกุมภาพันธ์ลดลงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2540 คือจากร้อยละ 94.5 เป็นร้อยละ 91.6 ของกำลังแรงงานรวม ส่วนในเดือนสิงหาคม ลดลงจากร้อยละ 98.8 เป็นร้อยละ 96.4 เนื่องจากประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตถดถอยมีผลทำให้การทำงานในเกือบทุกสาขาการผลิตลดลง โดยเฉพาะในสาขาก่อสร้าง และสาขาอุตสาหกรรม หัตถกรรม ผู้มีงานทำเพิ่มขึ้นในสาขาบริการ และสาขาพาณิชยกรรม อาจเป็นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการทำงานจากระบบของสาขาการผลิตอื่นเข้าสู่การทำงานอกระบบของสาขาบริการบุคคลและบริการในครัวเรือนและสาขาพาณิชยกรรม ประมาณ 1 ใน 8 คนของผู้มีงานทำมีการเปลี่ยนงานในช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประมาณ 2 ใน 5 ของผู้ที่ไม่เปลี่ยนงานมีรายได้ โบนัส สวัสดิการลดลง

ในเดือนกุมภาพันธ์ 2541 มีผู้ว่างงาน 1.5 ล้านคน กว่าร้อยละ 90 เป็นผู้ว่างงานที่เคยทำงานมาก่อน ในขณะที่เดือนสิงหาคม 2541 มีผู้ว่างงาน 1.1 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.4 ประมาณร้อยละ 80 ของผู้ว่างงานทั้งหมดเป็นผู้ว่างงานที่เคยทำงานมาก่อน เหตุผลของการว่างงานของลูกจ้างคือการปิดกิจการ การถูกให้ออก หรือออกเองเนื่องจากไม่พอใจรายได้ และผลประโยชน์ที่ได้รับ และการรอนาน ไม่มีการจ้างงานในช่วงภาวะวิกฤต

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้จัดการ หรือผู้จัดการฝ่ายบุคคลของสถานประกอบการ ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ หรือหัวหน้าฝ่ายบุคคล ของหน่วยงานราชการ และสถานปนิกอิสระ รวมจำนวนทั้งสิ้น 105 ราย

แบบสอบถามที่ใช้ แยกออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ใช้สำหรับสำนักงานสถานปนิก หรือองค์กรของรัฐ และชุดสำหรับสถานปนิกอิสระ แบบสอบถามแต่ละชุดมีรายละเอียดดังนี้

แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับสำนักงานสถานปนิกหรือองค์กรของรัฐ ประกอบด้วยรายละเอียด 3 ตอน

ตอนที่ 1 คำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 14 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งปัจจุบัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม ระดับการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม จำนวนสถานปนิกในองค์กร วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ของสถานปนิก การบรรจุเพิ่มหรือการเลิกจ้างสถานปนิกในองค์กร

ตอนที่ 2 คำถามผลกระทบจากเศรษฐกิจต่อการปฏิบัติงานของสถานปนิกในหน่วยงาน จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับผลกระทบที่สำนักงานหรือหน่วยงานได้รับจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศ เหตุผลที่ทำให้สำนักงานหรือหน่วยงานได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ และความเห็นเกี่ยวกับการดูแลแก้ไขปัญหาของรัฐบาลควร

ตอนที่ 3 ความเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของสถานปนิกเพื่อให้เหมาะสมและอยู่รอดในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

แบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับสถานปนิกอิสระ ประกอบด้วยคำถาม 3 ตอน

ตอนที่ 1 คำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 11 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษาด้านสถาปัตยกรรม ประสบการณ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม ระดับการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทั้งรายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพสถาปัตยกรรมและจากการประกอบอาชีพอื่นๆ การถูกบอกลเลิกจ้างงานในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ สถานภาพการทำงานด้านสถาปัตยกรรม วิธีการหางาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในขณะนี้

ตอนที่ 2 คำถามผลกระทบจากเศรษฐกิจต่องานสถาปนิกอิสระ จำนวน 2 ข้อ โดยจะทำการสอบถามถึงเรื่องผลกระทบที่ได้รับจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลแก้ไขปัญหาของรัฐบาลเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพของสถาปนิก

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของสถาปนิกเพื่อให้เหมาะสมและอยู่รอดได้ในสภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยการรวบรวมเอกสารอ้างอิงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่สะสม (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean) และอธิบายรายการ